

Ks. Dariusz Sobczak, *Ks. Władysław Zientarski (1916-1991) – badacz dziejów muzyki polskiej od XV do XIX wieku*, Wydawnictwo Polihymnia, Lublin 2008, ss. 272.

I połowa XX wieku to okres bardzo burzliwy w historii powszechnej. Sytuacja polityczna spowodowała lawinę cierpień ludzi i narodów. Również w dziedzinie nauki i sztuki nastąpiło gwałtowne zahamowanie, wiele zabytków kultury uległo dewastacji, bądź zostało zrabowanych przez niemieckich okupantów. Na ten burzliwy dla naszej Ojczyzny czas przypadły lata młodości ks. Władysława Zientarskiego. Niestety, druga wojna światowa przeszkodziła mu w zdobyciu umiejętności muzycznych. Pomimo to, jak zauważa I. Pawlak, muzykę traktował jako *Leitmotiv* swojego życia. Jako wykładowca w Prymasowskim Wyższym Seminarium Duchownym w Gnieźnie (1958-1965) wpajał alumnom umiłowanie wartościowej muzyki kościelnej. Był także dyrygentem Chóru Katedralnego przy Bazylice Prymasowskiej (1959-1965). Reprezentuje on typ człowieka, który był zarówno twórcą kultury, jak i odkrywcą prawdy. Poza tym, odznaczając się niezwykłą pasją badawczą, przyczynił się do ocalenia odnalezionych muzykaliów, a także do przedstawienia biografii nieznanych dotychczas twórców muzyki. Z wielkim zaangażowaniem poszukiwał muzycznej przeszłości Gniezna, korzystając z nieuporządkowanych zasobów muzykaliów Archiwum Archidiecezjalnego w Gnieźnie. Dzięki tym poczynaniom i uporowi mógł udostępnić szerszemu gronu wiadomości dotyczące muzyki i muzyków działających w ośrodkach Wielkopolski i Kujaw, a w szczególności w archikatedrze gnieźnieńskiej. W ten sposób przybliżył potomnym działalność wielu muzyków i kompozytorów z przełomu XVIII i XIX wieku, jak na przykład Mateusza Zwierzchowskiego, Wojciecha Dankowskiego, Antoniego Habla, Józefa Zeidlera czy Franciszka Ścigalskiego.

Książd W. Zientarski był także znakomitym wychowawcą, o czym świadczy jego szczególne zamiłowanie do pracy z młodzieżą i dziećmi. Szczególną jego ambicją było bardzo poważne traktowanie katechizacji. Na podstawie akt personalnych wiadomo, że już część urlopu wakacyjnego poświęcał na przygotowanie materiału nauczania w nowym roku szkolnym.

Życie ks. Zientarskiego w całości było związane z muzyką. Jego działalność muzyczna była integralną częścią jego pracy duszpasterskiej. Śpiew towarzyszył organizowanym przez niego różnego rodzaju wyjazdom z młodzieżą na rekolekcje. Nie mając wykształcenia muzycznego, wykazywał duży talent w tym zakresie. Jako muzyk-amator wpisał się jednak w grono ważnych lokalnych muzyków, o czym świadczy jego odpowiedzialność za muzykę w całej Archidiecezji Gnieźnieńskiej. Ówczesny Prymas Polski, Kardynał Stefan Wyszyński, mianował go Dyrektorem Chóru Prymasowskiego w Bazylice Archikatedralnej. W swej działalności muzycznej, jak zaznacza autor rozprawy, ks. D. Sobczak, Zientarski kładł główny nacisk na śpiew gregoriański i polifonię klasyczną. Dbął o to, aby w śpiewy liturgiczne, na ile to możliwe, włączać także wszystkich wiernych. Ucząc wiernych nowych pieśni, dążył do głębszego przeżywania przez nich obrzędów liturgicznych. Studium jego życia i działalności stawia go w rzędzie niepoślednich postaci zajmujących się dziejami polskiej muzyki religijnej.

Publikacja ks. Dariusza Sobczaka jest pionierską monografią przedstawiającą całokształt życia i działalności ks. Władysława Zientarskiego. Podejmując żmudny wysiłek studiowania akt archiwalnych oraz wielu innych ważnych, nie zawsze łatwo dostępnych dokumentów, publikacji naukowych czy przeprowadzania wywiadów, uchronił tę postać przed zapomnieniem. Autor, analizując skrupulatnie zabrane materiały źródłowe, dowodzi, iż ks. Zientarski wpisał się nie tylko w poczet odkrywców i propagatorów kultury muzycznej Gniezna, ale także Polski.

Omawiana książka, zawierająca 272 strony, została ogłoszona drukiem przez wydawnictwo Polihymnia w Lublinie w roku 2008. Zgromadzony materiał badawczy Autor przedstawił w pięciu rozdziałach. Treścią pierwszego jest szczegółowy życiorys ks. Władysława Zientarskiego. Przybliżyła w nim jego lata młodości, studia seminaryjne przerwane tragedią drugiej wojny światowej, następnie ich kontynuację po zakończeniu okupacji oraz działalność duszpasterską i archiwistyczną. W ustalaniu wielu ważnych informacji cennym ich źródłem okazały się także przeprowadzone liczne wywiady z osobami, które osobiście znały ks. Zientarskiego.

W drugim rozdziale ks. Sobczak opisuje szeroko pojętą działalność muzyczną ks. Zientarskiego, począwszy od kształtowania talentu muzycznego, poprzez pracę parafialną, aż do podjęcia obowiązków w seminarium duchownym w zakresie śpiewu kościelnego oraz prowadzenia Chóru Prymasowskiego.

Rozdział trzeci dotyczy działalności muzykologicznej ks. Zientarskiego. Obejmuje studia nad muzyką ośrodka gnieźnieńskiego z okresu od XV do XVII wieku. Autor z niezwykłą dokładnością zreferował aktywność muzyczną kolegów niższego duchowieństwa katedralnego (wikariusze, mansjonarze, psalterzyści), scholarzy, kantorów, organistów i kapel muzycznych. Studium tego rozdziału pozwala poznać czytelnikowi nazwiska wielu wybitnych artystów i kompozytorów, którzy uświetniali uroczystości kościelne i miejskie.

W rozdziale czwartym, najbardziej obszernym ze wszystkich, Autor poddał refleksji naukowej publikacje ks. Zientarskiego dotyczące kultury muzycznej katedry gnieźnieńskiej i innych ośrodków Wielkopolski i Kujaw w XVIII i XIX stuleciu. Zostały w nim omówione kluczowe zagadnienia podejmowane przez Zientarskiego: polski klasycyzm, kompozytorzy i ich twórczość, kapele wokalo-instrumentalne. Autor wykazał się ogromną erudycją w przedstawianiu sylwetek poszczególnych kompozytorów i działających kapel. W ten sposób dowiódł, iż polska kultura muzyczna w tamtym czasie nie odbiegała od twórczości ogólnoeuropejskiej. Powołane do istnienia liczne zespoły wokalo-instrumentalne odegrały znaczącą rolę w życiu religijno-kulturalnym narodu polskiego. Kultura muzyczna tamtych stuleci, dzięki wybitnym twórcom, stworzyła wytworną muzykę towarzyszącą ceremoniom kościelnym, a nierzadko również świeckim. Powstające nowe dzieła muzyczne, zdumiewające swym pięknem, zaspokajały najbardziej wybredne wymagania. Ks. Sobczak, poprzez

interesujący naukowy wywód, stara się pokazać, iż dorobek muzyków minionych wieków świadczy nie tylko o ogromnym zapotrzebowaniu na prawdziwą sztukę, ale także o właściwym rozumieniu liturgii i sprawowaniu służby Bożej zgodnie z duchem epoki.

Ostatni z rozdziałów, piąty, ukazuje doniosłość i znaczenie prac ks. Zientarskiego dla polskiej literatury naukowej. Autor książki pokazuje, iż dokonania naukowe Zientarskiego stały się cennym wsparciem dla wielu muzykologów, historyków i badaczy kultury. Dotycząc zaledwie kilku wybranych ośrodków Wielkopolski i Kujaw, wniosły cały szereg cennych informacji na temat zapomnianych, czy też nieznanych kompozytorów czy zespołów, tworzących dziedzictwo polskiej kultury muzycznej.

Publikację dopełnia przedmowa ks. prof. dra hab. Ireneusza Pawlaka (KUL), wstęp, bibliografia, zakończenie, aneksy (dekrety, świadectwa, listy, testament) i krótkie streszczenie w języku niemieckim. Bibliografia została podzielona na: *Źródła; Opracowania cytowane; Encyklopedie, słowniki, katalogi*. Dodatkowo *Źródła* podzielono na: *Akta archiwalne; Dokumenty Kościoła; Księgi liturgiczne; Kroniki; Publikacje ks. Zientarskiego; Relacje ustne, listy, wspomnienia i pamiątki*. Wydaje się, że dla fachowego i rzetelnego ujęcia podjętego zagadnienia, bibliografia jest wszechstronna i wystarczająca. Dużym atutem pracy ks. Sobczaka są bardzo wartościowe, krótkie i treściwe podsumowania poszczególnych rozdziałów, czy omawianych zagadnień.

Szkoda jedynie, iż Autorowi nie udało się dotrzeć do niepublikowanych referatów wygłoszonych przez ks. Zientarskiego, czy przeprowadzić kwerendy archiwalnej również w innych ośrodkach w Polsce, w których w tym czasie także uprawiano muzykę kościelną. Poszerzyłyby to z pewnością wyniki studiów ks. Sobczaka oraz pozwoliłyby ukazać bogatą działalność Zientarskiego w szerszym kontekście. Warto byłoby to uwzględnić w ewentualnych dalszych badaniach.

Należy wyrazić nadzieję, iż prezentowana publikacja ks. D. Sobczaka, będąca wyrazem uznania złożonego ks. Władysławowi Zientarskiemu, spotka się z szerokim zainteresowaniem nie tylko środowiska gnieźnieńskiego, ale również muzykologów i historyków kultury.

Ks. Piotr Wiśniewski
UKSW, Warszawa